

S K R I F S T O F A
F O R S E T A Í S L A N D S

Umboðsmaður Alþingis
Þórshamri, Templarasundi 5
101 Reykjavík

Reykjavík, 18. febrúar 2025

Vísað er til bréfs umboðsmanns Alþingis til skrifstofu forseta Íslands, dags. 4. febrúar síðastliðinn (mál nr. F4/2025). Í bréfinu er annars vegar óskað eftir upplýsingum um fyrirkomulag upplýsingagjafar sem snerta forseta Íslands, þar með talið hvaða reglur gilda um meðferð beiðna um upplýsingar um dagskrá forseta. Hins vegar er óskað upplýsinga um hvaða sjónarmið lágu til grundvallar synjun um veitingu upplýsinga um dagskrá forseta Íslands í tilviki beiðni fréttastofu RÚV. Verður fyrirspurnunum svarað í þeirri röð sem þær voru bornar upp í.

Skrifstofa forseta Íslands fylgir upplýsingalögum nr. 140/2012 við afgreiðslu beiðna um aðgang að gögnum sem varða stjórnsýslulegt hlutverk forseta Íslands, þ.e. þá starfsemi skrifstofu forseta Íslands, sem heyrir undir meðferð framkvæmdarvaldsins. Slíkar beiðnir eru skrásettar og leitast er við að svara þeim eins skjótt og unnt er með rökstuddum og skýrum hætti. Skrifstofan hefur að leiðarljósi að upplýsingagiöf um málefni sem snerta forseta Íslands sé gagnsæ og eftir föngum forvirk.

Í samræmi við markmið upplýsingalaga um að tryggja gegnsæi í stjórnsýslu við meðferð opinberra hagsmuna sem og ákvæði þeirra laga um aukinn aðgang og birtingu upplýsinga að eigin frumkvæði stjórnvalda eru upplýsingar um daglegan starfa forseta Íslands gerðar aðgengilegar m.a. á vefsíðu embættisins, forseti.is. Þar er dagskrá forseta aftur í tímann aðgengileg og greint er frá nær öllum opinberum viðburðum forseta jafnóðum frá degi til dags. Þessum frásögnum fylgja jafnan ljósmyndir af forseta við störf sem öllum er frjálst að sækja og nýta. Á vefsíðunni er jafnframt greint frá formlegum bréfaskiptum forseta fyrir hönd þjóðarinnar við aðra þjóðhöfðingja, birtar ræður og ávörp forseta, skrá um handhafa hinnar íslensku fálkaorðu er þar aðgengileg og allar þær fréttatilkynningar sem sendar eru út um viðfangsefni forsetaembættisins. Reglulegum frásögnum forseta á samfélagsmiðlum er sömuleiðis haldið til haga á vefsíðu embættisins og afrit af þeim varðveitt þar.

Skrifstofa forseta Íslands hefur m.a. litið til þess hvernig upplýsingagjöf um dagskrá ráðherra er háttað. Í þessu sambandi má nefna að árið 2018 ákvað þáverandi ríkisstjórn Katrínar Jakobsdóttur að allir ráðherrar skyldu birta yfirlit úr dagbókum sínum þar sem stiklað yrði á stóru en háð mati hvers og eins ráðherra hve miklar upplýsingar yrðu birtar. Hjá forsetaembættinu hefur frá árinu 2000 verið við það miðað að greint sé jafnóðum frá nær öllum opinberum dagskrárviðburðum á forseti.is. Er upplýsingagjöf um dagskrá forseta Íslands því að okkar bestu vitund síst minni en tíðkast meðal annarra þjóðkjörinna fulltrúa hér á landi, þótt ég viti ekki til þess að á því hafi verið gerð sérstök úttekt.

Til viðbótar við upplýsingagjöf á vefsíðu embættisins eru allar ferðir forseta úr landi tilkynntar í *Stjórnartíðindum*, hvort sem um er að ræða ferð í einkaerindum eða opinberum erindagjörðum. Allar opinberar ferðir forseta úr landi eru jafnframt tilkynntar fjölmiðlum með að minnsta kosti sólarhrings, en allt að mánaðar fyrirvara, í fréttatilkynningu þar sem sagt er frá tilefni og markmiðum ferðarinnar og dagskráin rakin eftir atvikum.

Í tilfelli ríkisheimsóknna erlendis þarf stundum að taka með í reikninginn að opinber tilkynning sé í samráði við gestgjafþjóðina. Í því sambandi eru stundum gerðar kröfur af hálfu öryggisyfirvalda viðkomandi ríkis um að ekki sé tilkynnt um ferð langt fram í tímann, og er þá algengt að þess sé óskað að ekki sé tilkynnt um ferð með lengri fyrirvara en mánuði. Skrifstofan leggur mat á slíkar beiðnir sem grundvallast á öryggissjónarmiðum og metur upplýsingagjöf sína m.a. í ljósi þeirra. Meðal annarra sjónarmiða, sem horft er til, er að fjölmiðlar hafi nægan fyrirvara til að undirbúa fréttalutning sinn og eftir atvikum ákveða hvort þeir vilji senda fulltrúa sinn í fylgd með forseta. Til að mynda má geta þess að fréttastofa RÚV var upplýst í trúnaði um staðfestar ríkisheimsóknir í tölvupósti til Heiðars Arnar Sigurfinnssonar fréttastjóra þann 13. janúar síðastliðinn. Þessi háttur er hafður á upplýsingagjöf til fjölmiðla þegar forseti fer í ríkisheimsóknir erlendis, og er það jafnframt í samræmi við markmið upplýsingalaga, þ.á m. að styrkja möguleika fjölmiðla til að miðla upplýsingum um opinber málefni, og að veita fjölmiðlum sem greiðastan aðgang að opinberum viðburðum innan þeirra marka sem m.a. öryggissjónarmið setja. Í þeim tilvikum þar sem fjölmiðlar hafa ekki tök á því að senda fulltrúa sinn á staðinn er lögð áhersla á að útvega þeim frjáls afnot af myndefni úr ferðinni og að verða við óskum um viðtöl við forseta þegar rými gefst í dagskrá.

Meðal sérstöðu forsetaembættisins er eðli starfsins og nán tengsl þess við þann einstakling sem gegnir því hverju sinni og kemur fram sem þjóðhöfðingi. Þá býr sá einstaklingur að jafnaði á Bessastöðum og heldur þar heimili. Litið hefur verið svo á að persónulegar erindagjörðir þess einstaklings, sem gegnir embætti þjóðhöfðingja hverju sinni, svo sem persónulegar, daglegar athafnir með fjölskyldunni, séu almennt ekki hluti af erindagjörðum forsetaembættisins, hvað þá liður í stjórnsýsluhlutverki embættisins sem heyrir undir framkvæmdarvaldið, en sem fyrr segir er þó gerð grein

fyrir öllum utanlandsferðum forsetans í *Stjórnartíðindum*. Af þessum sökum eru persónulegum erindagjörðum forseta ekki gerð skil í opinberri dagskrá. Í því tilliti hafa einnig áhrif sjónarmið um virðingu fyrir friðhelgi einkalífs forseta og fjölskyldu hennar. Þar kunna jafnframt að hafa áhrif sjónarmið um öryggi þjóðhöfðingja.

Hefur fyrirkomulag upplýsingagjafar forsetaembættisins nú verið rakið í meginatriðum. Hvað varðar fyrirspurn umboðsmanns Alþingis um hvaða sjónarmið lágu til grundvallar synjun um veitingu upplýsinga um dagskrá forseta í tilviki beiðni fréttastofu RÚV þá gætti misskilnings um inntak eða umfang beiðninnar í svarinu. Embætti forseta Íslands barst tölvupóstur frá fréttastofu RÚV mánudaginn 27. janúar síðastliðinn þar sem Ragnar Jón Hrólfsson fréttamaður spurði hvort forseti yrði viðstaddur minningarathöfn í Auschwitz þann dag. Ragnari var svarað samdægurs þar sem forsetaritari upplýsti að forseti yrði ekki viðstödd og tók fram að dagskrá forseta sé alltaf þétt og það berist mun fleiri boð á viðburði erlendis en hægt sé að verða við. Búið væri að festa niður flestar ferðir forseta erlendis í ár og ekki væri unnt að bæta þessari ferð við.

Þann 28. janúar barst svo póstur frá Frey Gígju Gunnarssyni, fréttamanni á RÚV, þar sem hann óskar eftir að fá afhenta dagskrá forseta Íslands þá daga sem minningarathöfnin var haldin. Auk þess biður hann um upplýsingar um hvaða utanlandsferðir sé búið að festa niður. Svar forsetaritara, sem sent var sama dag, byggði á þeim skilningi að með fyrri beiðninni væri verið að fara fram á afhendingu upplýsinga um bæði opinberar erindagjörðir forsetans sem og persónulegar erindagjörðir. Svarinu fylgdi þó upptalning á opinberum viðburðum forseta í þeirri viku sem um ræddi. Þá var útskýrt að ekki væri venja að greina frá fyrirhuguðum ferðum forseta og raktar ástæður þess að stundum kunni að verða að bíða staðfestingar og gæta að öryggissjónarmiðum varðandi það tímamark sem upplýst er um ferð, sem einnig koma fram hér fyrir í bréfinu, en tekið fram að fjölmiðlar væru ávallt upplýstir um opinberar ferðir, bæði innanlands og utan með góðum fyrirvara. Þótt svarið vísi til venju ber ekki að leggja of bókstaflegan skilning í það orð enda metur skrifstofan aðstæður hverju sinni heildstætt eins og áður greinir. Hér var því um að ræða ákveðinn misskilning hvað varðar umfang beiðninnar og eðli og skýrir það orðalag svarsins um að dagskrá forsetans sé ekki afhent. Eins og fram hefur komið er opinber dagskrá forseta þó gerð aðgengileg með þeim hætti, sem grein er gerð fyrir að ofan, og mat er lagt á einstaka liði hennar að því er varðar fyrirhugaðar opinberar ferðir í tengslum við upplýsingabeiðnir. Þá hvílir ekki leynd yfir opinberri dagskrá forseta aftur í tímann.

Af þessu tilefni hef ég jafnframt beðið Frey Gígju afsökunar á þessum misskilningi og útskýrt fyrir honum hvernig hann kom til.

Samhengisins vegna skal þess getið að miðvikudaginn 29. janúar barst embættinu tölvupóstur frá Ölmu Ómarsdóttur, fréttamanni á RÚV, þar sem hún óskar eftir upplýsingum um hvar forseti var daginn sem minningarathöfn um Auschwitz fór

fram, þ.e. mánudaginn 27. janúar. Forsetaritari hringdi í Ölmú Ómarsdóttur samdægurs og tjáði henni að forseti hefði verið á Bessastöðum þann dag.

Eins og að framan er rakið leitast skrifstofa forseta Íslands við að gera upplýsingar um opinbera dagskrá forsetans aðgengilegar í samræmi við reglur og markmið upplýsingalaga, að teknu tilliti til sjónarmiða um öryggi sem og samskipti við önnur ríki. Undirritaðri þykir leitt að svar hennar við fyrirspurn Freys Gígju var ekki nægilega nákvæmt og á ákveðnum misskilningi byggt. Þá láðist að gæta að ákveðnum form- og málsmeðferðatriðum, m.a. um kæruleiðbeiningar og að gerð væri grein fyrir afstöðu til aukins aðgangs að gögnum. Verður bætt úr því atriði í framtíðinni. Okkar mat er að upplýsingagjöf um dagskrá forseta sé sérstaklega greið, eins og hér var rakið að ofan, enda er embættinu mjög í mun að eiga í góðum samskiptum við bæði fjölmiðla og almenning. Vona ég að þetta skýri málið og svari þeim spurningum sem umboðsmaður Alþingis hefur um þetta efni.

Virðingarfyllst,

Sif Gunnarsdóttir
forsetaritari

Meðfylgjandi: Tölvupóstsamskipti

Fyrirspurn RÚV – 80 ára minningarathöfn Auschwitz frá Ragnari Jóni Hrólfsyni
27.1.2025 og svar forsetaritara sama dag.

Fyrirspurn fréttastofu frá Frey Gígju Gunnarssyni 28.1.2025 og svar forsetaritara sama dag.